

תאריך עדכון: 17.04.2016

עולמם הרוחני של "הפוסקים המשכילים"

מס' הקורס: 30167/01

המרצה: ד"ר יצחק הרשקוביץ

סוג הקורס: הרצאה

שנת לימודים: תשע"ז

סמסטר: א'

היקף שעות: 1 ש"ש

א. **מטרות הקורס** (מטרות על / מטרות ספציפיות):

התלמידים יכירו את תופעת ה"רבנית המשכילים", וינסו לעמוד על טיבם של האנשים שהיוו תופעה זו.

התלמידים ילמדו על המשמעות של השכלתם של פוסקים מסויימים על פסיקתם ההלכתית, מבחינה צורנית ותוכנית

ב. **תוכן הקורס**: (רציונל, נושאים)

הקורס יסקור תופעה של מאתיים השנים האחרונות, לערך, בה רבנים בעלי השכלה אקדמית גבוהה, או לחילופין בעלי רקע מדעי שאיננו תורני-ישיבתי, אחזו בפלך הפסיקה. נבקש לתהות האם כל אחד מרבנים אלו הוא תופעה יחידאית, או שמא ניתן להבחין בקווי יסוד מבחינת אופי הרבנים ותוכן פסיקותיהם. לבסוף, נתהה על עתידה של תופעת הפוסקים המשכילים בעידן של השכלה כללית רחבה וחינוך בקורתי מודרני.

מהלך השיעורים: (שיטות ההוראה, שימוש בטכנולוגיה, מרצים אורחים)

השיעורים יורכבו מלימוד משותף של טקסטים, תוך רכישת התמצאות במדיה מתקדמת של מאגרי מידע מקוונים ודיגיטליים. במקביל, תינתן הרצאה

פרונטאלית, ולקראת סוף השנה יימסרו פרונטאציות מפי התלמידים, על בסיס העבודות שיכתבו.

תכנית הוראה מפורטת לכל השיעורים: (רשימה או טבלה כדוגמת המצ"ב)

מס' השיעור	נושא השיעור	קריאה נדרשת	הערות
1	ההשכלה במרכז ומזרח אירופה – בין יהדות לאומות העולם		
2	ר' יוסף תאומים ומשכילי גרמניה בשלהי המאה ה-18		
3	הגאון מוילנה ובית מדרשו		
4	ר' ברוך שיק – מתרגם אוקלידס		
5	ר' יהודה ביבאס – מבשר ציונות ורב ד"ר		
6	ר' יעקב עטלינגר וחכם ברנייס – מודל רבני גרמני חדש		
7	ר' שלום מרדכי ההן שבדרון – פסיקה גליציאנית מודרנית		
8	ר' עזריאל הילדסהיימר ורד"צ הופמן – התבססותה של אורתודוקסיה גרמנית משכילה		
9	ר' יצחק אייזיק הלוי הרצוג – ראש רבני ארץ ישראל		
10	ר' יחיאל יעקב ויינברג – בין השכלה לעולם המוסר		
11	הרב מרדכי פוגלמן – מגליציה לאיטליה, ועיצוב פסיקה ארצישראלית		
12	הקמת מדינת ישראל ועתיד ההשכלה והפסיקה		
13	רבנות ואקדמיה במאה העשרים ואחת		

ג. חובות הקורס:

חובות הקורס: השתתפות ועבודה (כולל פרזנטציה קצרה).

מרכיבי הציון הסופי: ציון מספרי – עבודה %100.

ד. ביבליוגרפיה: (חובה/רשות)

חובה

1. עמנואל אטקס, "הגר"א וההשכלה: תדמית ומציאות", בתוך: עמנואל אטקס ויוסף שלמון (עורכים), פרקים בתולדות החברה היהודית בימי הביניים, ירושלים תש"ם, עמ' 192-217.
2. נריה גוטל, "קדמונינו האקדמיים (על מתודות אקדמיות שנהגו בבית המדרש)", צהר לה (תשס"ט), עמ' 81-90. יעל ישראל, "דת, לאומיות ובשורה חדשה: הרב ד"ר יהודה אריה ליאון ביבאס, מבשר הציונות", בתוך אסף ידידיה (עורך), עת לחננה: הרב צבי הירש קלישר וההתעוררות לציון, ירושלים-בארות יצחק, תשע"ד, עמ' 50-69.
3. יוסף יצחק ליפשיץ, "השפעות מהותניות על ההלכה: פנים וחוץ", בתוך: אבינעם רזנק (עורך), ההלכה: הקשרים רעיוניים ואידיאולוגיים גלויים וסמויים, ירושלים תשע"ב, עמ' 15-39.
4. אריה מורגנשטרן, "חזון 'שיבת המדעים לציון' של הגאון מווילנה", דוחקי הקץ, ירושלים תשע"ה, עמ' 232-240.
5. שמואל פיינר, "כיונק הנושך שדי אמו: פוסט-השכלה בקץ המאה התשע-עשרה", אלפיים 21 (תשס"א), עמ' 59-94.
6. אדם פרזיגר, "זהות אורתודוקסית ומעמדם של יהודים שאינם שומרי הלכה: עיון מחודש בגישתו של הרב יעקב עטלינגר", בתוך: יוסף שלמון, אביעזר רביצקי ואדם פרזיגר (עורכים), אורתודוקסייה יהודית, ירושלים תשס"ו, עמ' 179-209.

רשות

1. "אגרות וכתב רבנות לבעל הפרי מגדים מקהילת פרנקפורט-דאודר", צפונות ט (תשנ"א), עמ' צו-קא.

2. יעקב גלר, "הרב ישעיהו שור, 'רב המדינה' בנסיכות מולדובה: קווים מקבילים בינו ובין המלבי"ם, רבה של בוקרשט, במאבקם במשכילים", סיני קמד (תשע"ב), עמ' קנא-קנה.
3. רבקה הורוביץ, "החכם יצחק ברנייס כמקור להגותו של הרב שמשון רפאל הירש ב'אגרות צפון'", הקונגרס העולמי למדעי היהדות 11, ג, כרך 2 (תשנ"ג), עמ' 116-109.
4. Judith Bleich, "Rabbi Jacob Ettlinger and the Movement for Counter-Reform," *World Congress of Jewish Studies* 8, B (1981), 85-89.
5. David Harry Ellenson, "Parallel Worlds: 'Wissenschaft' and 'Pesaq' in the Seridei Esh," in: William Cutter and David C. Jacobson (eds.), *History and Literature* (Providence, RI: Brown University, 2002), 55-74.
6. Idem., "Scholarship and Faith: David Hoffman and his Relationship to 'Wissenschaft des Judentums'," *Modern Judaism* 8, 1 (1988), 27-40.
7. Alexander Kaye, "Faith, History and Interpretation: Reform and Orthodox Responses to Modern Hermeneutics," *Milín Havivin* 3 (2007), 169-184.